

Radiointervju: Gamla original bland Stockholms hamnarbetare och förmän på 1870- och 80-talen / Per Ludvig Lindgren

<https://stockholmskallan.stockholm.se/post/34648>

Personer:

PLL: Per Ludvig Lindgren

OF: Olof Forsén på Sveriges radio.

PLL: Ja, det här jag nu ska berätta för de här lyssnarna i radio är dom gamla hamnarbetarna. Originalen som fanns i Stockholms hamnar på 1870 och 1880-talet. Det var en hopar oförargliga människor och Albert Engström. Han hade gott stoff där att kunna få sina figurer tecknade i Strix. Han tog största delen av de där gubbarna som han hade i Strix som Kolingen, Bobban och Simpan och allihopa dem där gubbarna. De tog han från Stadsgården, för det mesta för Stadsgården var ju den största arbetsplatsen vi hade i Stockholm innan nya Värtahamnen blev färdig. Jag ska här för allmänheten upprepa några binamn. Jag vill inte kalla öknamn för de var så vana vid dessa namn så de knappast kände igen vad dem hette själv. Kom en människa och frågade efter Andersson då visste ingen men frågade nån efter Gardist-Anders, då visste lite var och en. Och på det viset var de helt och hållet ifrån sina rätta namn. Här har vi en hel del namn som jag ska tala om på både förmän och kolbärare, spannmålsbärare och metare, stans vägare som alla hade. Det fanns ingen som inte hade öknamn på sig. Det var mycket sällsynt att man fick höra någon fråga efter riktiga namnet på en person. Här har vi liksom följer: Ugglan, Mulle, Kalle-Bagare, Simpan, Dallis, Akrobaten, Student-Anders.

Jag får lov att uppehålla mig några minuter med denna Student-Anders. Det var en gammal filosofiekandidat som hade genom tråkiga omständigheter i livet kommit på sned i livet, så nu var han hamnarbetare. Den där, när jag var förman hos skeppsstufvarfirman Dahlkvist, innan var jag arbetare förut i firman men jag var förman på en del år i följd. Så skyddade jag alltid honom gubben Student-Anders. En morgon skulle vi fara ut till Gustafsberg och vi fick vänta på tullen. Så att tullen vart försenad, så att vi kom inte ut förrän klockan 10. Vi skulle fara 8 men tullpapprena, de var inte klara och nu var krogen Fläskoset ovanför trappen där nere vid rundeln vid gamla Kolingsborg så gubbarna stannade upp där så länge de hade något öre för att försöka vänta dra väntetiden inte för lång. I alla fall så vart Student-Anders också mycket altererad av det där väntandet, så att han började hålla ett filosofiskt föredrag om Sokrates och hans Xantippa, hans hustru, elaka hustru. Anders var ganska säker i denna gamla grekiska filosofin. Och Anders började på att hålla föredrag för gubbarna allihopa om de här och talade om att hon Xantippa, hans fru, var så elak mot honom så att han gick till en vinstuga och förlustade sig med några goa vänner. Där ibland stod det en som lyssnade som, de kallade honom för Norrköpings-Anders. Han stod och lyssnade så intresserad på det där samtalet som Anders hade om filosofin. Och när Anders hade slutat sitt föredrag så frågade Anders honom: "Hörru Anders! Var den där gubben Sokrates han. Var han krögare? Sålde han nubben?" sa han.

Anders vart så arg och smocka till honom och sa:

”Vet hut fähund! Hur kan du kalla världens största filosof för en usel krögare?”

Så när vi åkte ut till Gustafsberg så var Anders inte god, knappt på hela dagen, för att hans älsklingsfilosof Sokrates hade hånats som en simpel krögare. Det var ett enda drag utav de där.

Så hade vi en. En hamnarbetare som kallades för Pickel-Huvan. Han har varit polis en gång. Men genom oordentligheter så fick han sluta. Hans specialitet var att strejka och det var det allra minsta bråket så skrek han ”Nu ska vi strejka!”, sa han. Han vart så jagad av basar och stuvare så att han fick knappt något arbete. Vart han tog vägen sen, han rann bort i sanden. Jag vet inte vart han tog vägen.

Så hade vi en vi kallade för Mammans Gosse och så Sjödykaren eller Svarta-Lasse. Han fick namnet Sjödykaren 1889 tror jag det var. Vi höll på att lossa en stor Engelsman som var i livet med potatis, som var nere vid Franska bukten i Stadsgården. Och Lasse stod och reste säckar på ställningen. Men hur det var, han hade visst inte varit så uppmärksam att slinget, det var tio säckar potatis. Det var ju bra gungning som smockade till Lasse i ryggen så han slog nära på en volt ner i sjön. Å de fick ju upp honom strax. Men när Lasse kom upp, det rann vatten ur skor och kläder och alltihop, då stod han där nere på kajen och ruskade på sig en stund. Det var ju mitt i sommaren så han frös ju inte. Så gick han ner till Fläskoset och tog sig en återställare. För det där tyckte de var så livat när vattnet skvalade om honom. Dagen därpå hade Stockholmstidningen, under första redaktörns tid där, tagit en blänkare ute och fick tag på det där om Lasse och det stod rubrik om hur Svarta-Lasse kom till krogen. Det där kom ut i tidningen och varenda hamnarbetare kom dit sedan och frågade och började på att läsa upp det där för Lasse. Så han vart för själ och pina för han fick gå ner i rummet istället för att han skulle få vara i fred. Han var hette som Svarta-Lasse förut men efter den stunden vart det Sjödykaren. Det dog han också i, i det namnet.

Sen var det Lergöken. Det var två stycken som hade varit kakelugnsmakare bägge två. De tog de och kallade för Lergöken. Men det var Lilla Göken och Stora Göken för det var lite kroppsskillnad på dem, bägge två. Sen hade vi en Bergbom hette han kallades för Löjtnanten. Han var lite charmör, den där. Han ville vara. Hade alltid fina putsade skodon och var så snygg som han kunde vara efter sin tarvliga klädning men i alla fall höll sig alltid upp. Vi kalla honom för Löjtnanten.

Sen hade vi en som kallades Gardist-Anders. Det var just den där människan de frågade efter Andersson. Det fanns ju flera hundra, åtminstone hundra Anders söner. Men den där Gardist-Anders var allmänt känd där igenom. Han hade varit känd gardist i 26 eller 28 år. Så han fick heta Gardist-Anders.

Sen hade vi, hade jag en präktig stuveriarbetare som vi kallade för Hummerklo. Han hette Karl Ekbohm. Han hade mist tre fingrar på vänster hand, så han hade bara tummen och pek fingret så det liknade en hummerklo. Därför fick han namnet.

Humorn var bland hamnarbetare ska jag säga och namnen så träffande. Hade ingen människa fått det bättre.

Sen hade vi en som kallades för Slaktaren. Han hade varit slaktare förut. Sen hade vi en som kallades Slaghöken. Han får vi nog uppehålla oss några minuter vid.

Den här Slaghöken var sorterare hos den här Skeppsfonerar-Gin(?). Och vi hade en stor båt med bjälkar med Göteborgsharolden i Stadsgården och det var en 20-25 märken. Olika bjälkar till firmor som skulle olika sorteringar. Och vi höll på hela natten och arbetade och körde med Björnarna och Slaghöken var sorterare. Så när vi kom fram till honom så sa han ”Var ska vi lägga de här?”. Han hade

fått ganska bra med sprit i sig, så han satt på vad det var en låda eller något. "Det är samma märke, slå i hög bara", sade han. Därför fick han heta Slaghöken också. Sedan hade hans chef Göran Lind med karlar fått gå och sortera om det där en hel vecka efteråt så det var ingen vidare bra arbete för honom. Så fick han namnet Slaghöken. Men han fick ju sluta hos Lind den gången. Därför fick han namnet.

Så hade vi en som kallades för Bohmans-Kalle. Han hade varit dräng hos en, om det var, Skeppsmästare Bohman. Jag ska inte råka säga det på rak ärm. Han fick namnet Bohmans-Kalle. Men mycket skicklig stuveriarbetare. En duktig karl.

Sen hade vi en som hette Lustig. Om han hette Lustig eller hade det som öknamn, det vet jag inte. Men i alla fall gick han under namnet Lustig. Det var en lång karl och livad och glad var han så att han hade väl fått sitt träffande namn på det ordet. Sen hade vi en som vi kallade för Malajen. Han hade visst fått sparken från regementet för någon defekt i kroppen så att han fick det namnet. Sen hade vi en som hette Trumpen. Han hette Forsberg den där. Det var en märkvärdig människa för hade han en krona eller 50 öre på sig så arbetade han inte. Det behövde han inte sa han så länge han hade några ören att röra sig med. Men en dag, särskilt vid Blasieholmen, så kom den här grosshandlaren, filantropen Ivan Hirsch, tror jag han hette. Och då stod den här Forsberg och satte säck på vågen till spannmålsbärarna och han fick se honom bankiren komma. Han hoppa ner från ställningen och sprang fram och sa åt och räckte fram handen och tiggde en slant av honom. Och bankir Hirsch blev så arg att han skrek fula ord åt honom och slängde åt honom en krona. "Här har du en krona, buse. Gå till ett mycket varmt ställe", sa Hirsch åt honom. Men det bekom inte Trumpen. Han tog kronan och kom och visade den, att han hade gjort sig förtjänt av en krona extra.

Sen hade vi en som vi kallade för Snickaren. Och här hade vi en som vi kallade för Lata Lasse. Vi hade två Lassar. Det var Lata Lasse och Svarta Lasse, som fick namnet Sjödykaren senare. Lata Lasse han undvek jag åtminstone för min del. Det var bättre att ge honom 50 öre och låta honom låta bli att arbeta än att man skulle ha honom i arbete, för att han var så lat så det var stor skam åt det.

Sen hade vi en gubbe. Jag hade en i mitt lag som vi kallade för Smacken. Han hette Kristian. Han var ut på gäddfångst en gång på Katarina Östra kyrkogata eller nuvarande Fjällgatan. För han hade varit och köpt ett par gäddor och Smacken hade fått i sig ganska bra så han tappade gäddpaketet ned levande gäddor. Och det var högt med regnvatten i rännstenen så gäddorna började på att simma där. Och Smacken han kröp efter gäddorna och skulle ha tag på dem. Och jag säger det. Han hade större intresse än vad vi hade i det. Fick han tag på sina gäddor till slut men nog var det göra för honom i det, vill jag lova för de fyra som var i rännsten där.

Sen hade vi en som hette Skägg-Kalle. Han var ölänning den. Han var en mycket bra karl men han var nog pålitlig och bra. Men fick han i sig lite till västen så var han inte vidare god för ordningsmakten.

Sen hade vi en som hette Hasselpåken. Han hette Hasselkvist. Den människan han tålde varken kamrater eller några, för det var en väldigt tråkig karl. Men jag har tagit med honom här bara för att.

Sen hade vi en Oscar-Sillen. Han lever än. Det är Stockholms äldsta hamnarbetare nu. Nu är han pensionerad. Men till förra året arbetade han. En mycket präktig pojke. Han var stuveriarbetare. Men han var mycket sjuklig nu på senare år. Han har hållit i, men nu har han slutat. Nu har han pension.

Sen har vi Hundringen. Det är en annan stuveriarbetare som hade fått 100 till nummer. Han kallade de Hundringen. Sen hade vi Krok-Nisse. Den får vi lov att uppehålla oss några minuter vid. Den här Krok-Nisse hade tjänat som gardist i 26 år. Sen han tog avsked där ifrån, så hade han inte skrivit sig någonstans i Stockholm. Han kom in på sjukhus här i Stockholm och då skulle de ta rätt med hans ???

Och då hade han inte varit skriven på 15 eller om det var 14 år, som polisen redde ut. Utan han hade bott på Lundströms kolbron vid Nybron på vintrarna. Och somrarna levde han friluftsliv på Ladugårdsgärdet och vid Borgen däromkring. Han vart skriven äntligen då. Då fick de tag på hans mantalsskrivning. Socken var vid Svea gard. Han hade inte skrivit sig vid mantalsförteckningen sen han tagit avsked från regementet.

Sen hade vi en som hette Turken. Han fick namnet Turken därför han var så märkvärdigt röd i ansiktet. Så gick han en tid, en sommar var det var, med en turkisk turban med tofs i. Och tvärt var, var humorn bland hamnarbetare att kristna honom till Turken och sen hette han det också.

Sen hade vi Norrköpings-Anders ja. Sen en liten knatte som kallades Kalle-Knatt. Han var mycket skicklig trästuvare, men var ytterst liten i kroppsstorlek. Men duktig var han. En ytterst skicklig arbetare. Jag hade honom i mitt lag i många år.

Så hade vi en som vi kallade för Långryggen. Han hette Konrad Isberg. Han hade för lång rygg och något öknamn skulle de ha på honom så han fick heta namnet Långryggen.

Nu har vi gått igenom en del av hamnarbetarna och nu ska vi ta förmännen. Vi hade en hop med förmän här. Som hade öknamn, hade största delen av dem där som allihopa. Först hade vi en som kallades för Skinnarviks-Pelle. Han bodde i Skinnarviken. Han gjorde matte på vintrarna. Han var bara extra förman. Han gjorde matte på vintrarna och på somrarna var han stuveriarbetare. Han var inte mycket omtyckt den förmannen.

Sen hade vi en förman som hette Schelin. Den kallade dem för Spanska-Tuppen. Han var så mycket fin. Han var så fin den karlen, och fjädrade sig och gick i lammskinnskor och så där etcetera. Så hamnarbetarna döpte honom då när han fjädrade sig som en spansk tupp.

Så hade vi en vid Värtan. Boström hette han. Han var gotlänning. Den kallade de för Gumsen. Han var en bra förman. En mycket präktig förman. Sen hade vi en förman som hette Johan Klapprä. Han hette Johan Strandberg. Men han hade plattfota fötter. Då var stuveriarbetarna på honom så han fick heta Johan Klapprä istället.

Sen hade vi en som hette Sandberg. Han var gotlänning visst han med. Det var en väldig vildböling till karl. De kallade honom allmänt i hamnen för vanvettig. Och man kan inte tro ibland. Jag arbetade många gånger under honom, man kunde inte tro att han var riktigt klok många gånger.

Så hade vi en som hette Vicken Rosendorf. Den kallade dem för Runda-Fat. För han var tjock som en öltunna. Å tvärt var humorn och döpte honom. Han var en gammal befaren sjöman, skicklig sjöman.

Så hade vi en som hette Telefon-Nisse. Han hade varit vid telefonbolaget. Och så hade vi en klockeristen, i firman Söderström. Han kallade dem för Sillpackaren. Han hette Viklund, tror jag. Vad han fick namnet Sillpackaren på var för han skulle stuva in en last med sillhåve. Och hade inte bättre förstånd än att han ställde tunnorna på kant. Och det var ju alldeles omöjligt. Sen den stunden så döpte humorn, den där galghumorn, honom till Sillpackaren och det fick han heta till sin död. Sen hade vi en som hette Tunström. Han kallade dem för Tun för han var så tvär. För han var så tvär mot folket. Och så var det en som hette Wallin. Han har varit hyrkusk. Han var sedan stuveriförman. Han arbetade ihop mig några år. Men han vart förman sedan där hos stuveribolaget. Den kallade dem för Åkardrängen, så han fick sitt namn kvar fastän han hade annat yrke.

Sen hade vi en som hette Skrik-Anders. Han hette Andersson. Han hade varit underbas åt Schelin eller Spanska-Tuppen förut i år, så vart han egen stuvare. Men han kunde skrika. Han kunde ligga på Strömmen och lossa ett fartyg och man kunde höra det vid Skeppsbron. Det hörde jag flera gånger.

Sådana organ hade han. Han skrek så det vrålade i luften. Därför fick han heta Skrik-Anders. Det fick han heta så länge han levde.

Sen hade vi en förman. Han var stuvare, liten småstuvare. Vi kallade för Riv-i-här. För han skrek alltid "Riv i här!". Och då döpte humorn honom tvärt till Riv-i-här, skrek dem på honom. "Riv-i-här!" skrek han för att det skulle gå undan. Så fick han heta det.

Sen har vi ibland kolbärarna. En Lemonaden. Han lever. Å så hade vi en som hette Gällivara, Blykulten, Torparen, Södertälje, Kasper, Stora Gro, Stora Lövan, och Röda Janne. Röda Janne var stans smetare. Men han hade då en lanterna på näsan, som den värsta fyrbog. Därför fick han också heta Röda Janne.

Så hade vi våra spannmålsbärare. En som de kallade för Loke. Nästan utav de här spannmålsbärarna nu, en stor del av dem bodde nu på Östermalm, och var ringare tillika i Östermalms kyrka eller Hedvig Eleonoras kyrka. En hette Loke.

Och så Vagnmakaren. Han hade varit vagnmakare förut och var spannmålsbärare nu. Och han hette Hallberg. Nej, jo det gjorde han.

Sen hade vi Jätten. En liten knatte men stark som en förskräcklig karl. De kallade honom för Jätten. Men det var en duktig arbetare han.

Sen hade vi Stannis-Johan. Han hade varit hos den där grosshandlar Slange som magasindräng. Sen vart han spannmålsbärrförman. Å då fick han den platsen

Sen hade vi en spannmålsbärrbas som vi kallade för Greven. Han hette Johan Karlsson. Han var så fin den där gubben. Å såg snygg ut också. Så han fick namnet av sina kamrater och bärare till namnet Greven.

Så hade vi mätarna. Gotlands-Olle. Han var från Gotland. Han var bas, spannmålsbärrbas. Sen vart han spannmålsbärrbas.

Sen hade vi en som hette Stadsgårds-Anders, också Tyresö-Anders och Skånska-Nisse. Sen hade vi ju en del av dem här som man inte kan relatera nu med detsamma. Utav dem här gamla pojkar här. Som jag har räknat upp här. Men utav de här, som jag räknat upp. Ugglan, Mulle, Kalle-Bagare, Simpan. De fyra var mest och arbetade på salt. Mycket och bar salt. Jag begrepp inte hur de karlarna kunde gå från morgon till kväll ombord på de stora Saltskutorna och bära upp sina 14 och 15 pund saltsäckar där vid Öhmans torplya och likaså vid Naptonska Magasinet och Tempelmans magasin med de höga trappstegen. Och gå ifrån morgon till kväll. Hela säsongerna igenom med saltlasterna. Jag begrep inte hur de stod ut. Den här Kalle-Bagare hade ett bylte på benet så han gick lite kobent. Så fick han namnet Kalle-Bagare. Fastän han aldrig i sitt liv sett ett bageri tror jag.

Och likaså var det med en del av dem här präktiga karlarna. De var ju stackare. Det var det att myndigheterna gjorde ju ingenting för dem. De fick slita ont. Och fick in. En stor del av de här jag har räknat upp. De bodde sju månader på gamla Dillströms inrättning och fem månader idkade de friluftsliv. Det var när dem hade nån slant de kanhända låg på de där bushotellen de hade i Gamla stan. Det var ju bedrövligt. Som hygien var ställd ibland för de stackarna där. Men var det riktigt vackra somrar så behövde de inte besvära sig med logi för då levde de friluftsliv under presenningar. De gick i det gröna vid Danvikstull och Skanstull och la sig för nätterna och det var ju inte ont i det.

Ja på det viset så var det många minnen här som har kommit fram för mig. Men som sagt var det Albert Engström. Han i Strix. Han tog nästan alla sina figurer därnere. Laban och allihopa de där gubbarna. Dompan. Det var den enda person jag såg i Strix som hade det rätta namnet. Han hette

Dompan vid hamnen också. Men annars hade han bytt ut namnen på dem. För Kolingen. Det var Kalle-Plåtis som han hade tagit. Han kom ner en morgon. Det var en middag visst jag höll på med. Om det var Johan Tillberg eller Sölve, jag minns inte. Och kom ner och presentera sig och då ville ha en slant. Å då kom han ner klädd i studentmössa och frack och en smutsig vit väst och fransade byxor och tippskodda skor som inte var lumpvärda mer än några öre för. Och då kom han ner och presentera sig på det viset. Och man kan ju tänka sig vilken typ det var med sina stora granna polisonger som han hade. Som Albert Engström. Det var riktigt Albert Engströms guldgruva. Den där gamla Kolingen. Och därifrån tog han alla sina typer. Allihopa av dem här gubbarna. Han hade visst sin ateljé däruppe. Han bodde Katarina Östra Kyrkogata då men fick de se honom då därnere så kan man vara säker på att han inte slapp undan utan att han delade ut många 25 öringar till gubbarna och under tiden så ritade han. Han kunde stå och prata med dem och rita av dem samtidigt. Så kunde man få se de i Strix en fjorton dar, tre veckor efteråt. Och det tyckte de var styvt så de var inte generade.

OF: Ja det var många lustiga binamn det här. Det kan räcka för den här gången tror jag. Men det finns ett namn som ni har glömt. Och det skulle vara ert eget. Hade ni inte något binamn själv?

PLL: Hattmakaren.

OF: Hattmakaren. Det var lätt förklarar liksom de andra eftersom er far var hattmakare.

PLL: Min far var hattmakare, säg doktorn. Och det var som sagt var ingen som kom undan namnet.